

РОЗВИТОК УВАГИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИХ ІГРАХ

Ненашева А.Ю., Машовець М.А.

Педагогічний інститут,

Київський університет імені Бориса Грінченка

У даній статті розкрито питання актуальності розвитку уваги серед дітей дошкільного віку ігровими методами. Проаналізовані основні погляди, що описують проблематику розвитку уваги у дошкільному віці. Логіко-математичні ігри розглянуті у даній статті як основний метод, що дозволяє не тільки розвинути мислення дитини, а і підвищити її здатність до концентрації, стійкості, утримуванні у зоні уваги навчальних завдань. У статті запропоновані приклади ігор і перевірена їх ефективність у використанні серед дітей дошкільного віку. Наведені способи психодіагностики уваги у дошкільному віці.

Ключові слова: увага, дошкільний вік, логіко-математичні ігри, інтерактивні технології, психодіагностика уваги.

Постановка проблеми. Сучасний темп розвитку суспільства накладає свій відбиток на особливості педагогічної діяльності в школі і освітній процес у закладах дошкільної освіти дитини. Велике значення завжди приділялося розвитку уваги дитини, оскільки увага грає неабияку роль у засвоєнні знань про навколишній світ. За рівнем її прояву можна визначити відповідність віковим нормам розвитку дитини, в т.ч. готовність до навчання у школі. Прояви уваги можна помітити у ранньому віці через вияв інтересу дитини до світу предметів, що є могутнім поштовхом до її подальшого саморозвитку. Характерною особливістю дошкільного віку є нестійкість уваги, дитина зацікавлюється все новими й новими діями, речами, предметами і швидко переключає увагу. На фоні цього можуть виникати складнощі з концентрацією уваги, зосередженням та утриманням її на одній дії, предметі, явищі довгий час, що, в свою чергу, робить процес навчання менш ефективним. Саме тому, актуальним є питання про розвиток уваги у дітей дошкільного віку із метою підвищення інтересу до навчальної діяльності у садочку і, у наступному, у школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою розвитку уваги на теренах радянського і пострадянського простору протягом десятиліть займалось багато вчених: Л.С. Виготський, М.Ф. Добринін, Т. Рібо, С.Л. Рубінштейн, П.Я. Гальперін, Н.Л. Агеносова, С.Л. Кабільницька, Г.М. Лаврова, В.С. Мухіна, Т.В. Петухова, Н.М. Сафонова, О.Л. Солдатова, Д.Б. Ельконін, С.Г. Якобсон та ін. В Україні таких публікацій було не багато, але можна відзначити інтерес до цієї проблематики Ю.О. Приходько, В.У. Кузьменко, Т.О. Піроженко, А.Р. Павлюк, В.З. Антонюк, Г.В. Беленької, О.В. Косенка, А. Богуша, Н.П. Кубатої, М.М. Айзенбарта.

Перші прояви уваги можна спостерігати вже у новонародженого: у вигляді зорового і слухового зосередження. Протягом дошкільного віку розвиваються властивості уваги і її довільність. Дитина навчається довільно скеровувати свою увагу на певний предмет. При цьому вона користується для організації уваги зовнішніми чинниками, перш за все словом і вказівним жестом дорослого, тобто увага стає опосередкованою.

У дошкільному віці збільшується об'єм уваги, тобто та кількість об'єктів, яка може бути чітко сприйнята у відносно короткий проміжок часу.

Змінюється стійкість уваги як здатність зберігати зосередженість на об'єкті. Одним з показників стійкості уваги є тривалість збереження зосередженості. Розподіл уваги говорить про те, що дитина може направляти і концентрувати увагу на декількох предметах одночасно.

Розвиток властивостей і видів уваги дошкільника істотно залежить від значущості, емоційності, цікавості для нього матеріалу, від характеру діяльності, яку виконує дитина [1; 3; 5].

Звертаючись до публікацій з даної проблематики Немова Р.С., Гонобліна Ф.Н., Рогова Є.І., Узнадзе Д.Н., Ланге М.М., Приходько Ю.О., Кузьменко В.У., Піроженко Т.О., то увага дошкільника залежить як від його фізичного розвитку, так і від психологічного, а також від середовища в якому дитина розвивається, оскільки увага дитини потребує, як і інші процеси в цілому, допоміжних факторів в розвитку й становленні [1; 2].

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Розвивати увагу дошкільника можуть спеціальні інтерактивні і дидактичні технології. Наразі розроблено і описано в літературі багато різних вправ, завдань та інших ігрових технік у роботі із дітьми [3]. Можна зустріти вправи, які поєднують в собі мету розвитку як уваги, так і пам'яті. Класикою являється коректурна проба Бенджаміна Бурдона [7], яку використовують як для дослідження уваги, так і для її розвитку. Зараз існує безліч варіантів цієї методики саме для дітей дошкільного віку. Інший популярний напрям це логіко-математичні ігри, в яких змодельовані математичні відносини, закономірності, що передбачають виконання логічних операцій і дій. Логіко-математичні ігри спеціально розробляються таким чином, щоб формувати не тільки елементарні математичні уявлення, а й певні, заздалегідь спроектовані логічні структури мислення і розумові дії, необхідні для засвоєння надалі математичних знань і їх застосування до вирішення різного роду завдань [4].

Формулювання цілей статті. Аналіз матеріалів наукових джерел дають нам підґрунтя для подальшого розвитку даного напрямку досліджень. Й ми спробуємо визначити наскільки ефективними будуть для розвитку уваги дітей дошкільного віку, саме ігрові заняття логіко-математичного напрямку.

Об'єкт дослідження – увага дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – логіко-математичні ігри, як засіб розвитку уваги дітей дошкільного віку.

Мета: визначити вплив логіко-математичні ігор на розвиток уваги дітей дошкільного віку.

Завдання:

1. Проаналізувати психолого-педагогічні джерела з проблеми розвитку уваги у дітей дошкільного віку.

2. Дослідити рівень розвитку уваги у дітей дошкільного віку.

3. Розробити серію логіко-математичних ігор з метою розвитку уваги дітей старшого дошкільного віку.

4. Розробити методичні рекомендації для вихователів і батьків.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В дослідженні взяло участь 40 дітей, віком від 5 до 6 років, які були розділені на 2 групи. Експериментальну роботу проводили в ДНЗ № 247 Дніпровського району м. Києва.

Для проведення дослідження було використано: методику Р. Немова «Знайди і викресли», методику «Знайди відмінності» С.Д. Забрамної, авторська анкета для вихователів.

Мета методики Немова Р.С. «Знайди і викресли» – вимірювання продуктивності і стійкості уваги дошкільників.

Завдання, що містяться в цій методиці, призначене для визначення продуктивності і стійкості уваги. Ми показували дитині малюнок, на якому в випадковому порядку подано зображення простих геометричних фігур: трикутника, кола, квадрату, зірочки тощо. Далі дитині необхідно виконати два завдання одночасно: наприклад, викреслювати горизонтальною рисою кола і вертикальною рисою трикутники. Це завдання вимагає зосередженості уваги і швидкості дій, адже завдання виконується у п'ять підходів по 30 секунд. Потім результати оброблюються за спеціальною формулою.

За анкетною оцінкою характеристик і властивостей уваги дошкільнят (яку ми розробили самостійно) можна виміряти різні властивості і характеристики уваги дошкільника.

Містить 9 змістовних запитань і 4 довідкових графі таких, що з'ясовують соціально-демографічні дані (вік і стать). Відповіді на питання формуються по закритому типу із заданою шкалою вимірювання (від 1 до 10, де 1 – мінімальна вираженість явища, 10 – максимальна вираженість явища). Побудова оцінювання відповідей таким чином дозволяє використати результати анкети у аналізі результатів у статистичному пакеті SPSS.

За анкетною ми можемо зазначити, що в основному всі якості уваги розвинені у більшості дітей на середньому рівні. Найбільше низьких результатів серед дітей спостерігалось за показниками стійкості і переключення, а також по загальному показнику уваги.

Проаналізуємо результати за методикою С.Д. Забрамної «Знайди відмінності». Метою методики є одночасно і розвиток уваги, і діагностика його концентрації та здатності помічати деталі. Дитині пропонувалася дві пари картинок, на яких потрібно було знайти завчасно відому кількість відмінностей. Отриманий бал (кількість помічених розбіжностей) кількісно відображав рівень розвитку уваги дошкільника.

В половині дітей уважність розвинута вище середнього. Ці діти здатні активно спрямову-

вати свідомість на ті чи інші предмети і явища при одночасному відволіканні від усього іншого. Решта мають не достатньо розвинуту увагу і мають складності із спрямуванням свідомості на об'єкти зовнішнього і внутрішнього світу.

За методикою «Знайди і викресли» Р.С. Немова ми можемо зробити висновок, що більшість дітей має показники середньої продуктивності уваги. Майже третина дітей потребує корекції продуктивності і стійкості уваги адже вони знаходяться у зоні низького і вкрай низького розвитку.

В цілому за результатами анкети, методики «Знайди і викресли» Р.С. Немова та методики «Знайди відмінності» С.Д. Забрамної ми можемо зазначити, що більшість дітей має середній рівень розвитку уваги. Ми відібрали 17 дітей для подальшої роботи із розвитку уваги (це були діти, в яких один і більше результатів за шкалами був на низькому рівні).

Ми розробили серію ігор логіко-математичного напрямку, що покликані покращити стійкість, продуктивність, об'єм і розподіл, переключення, концентрацію уваги дітей дошкільного віку.

Організація і проведення програми: програма складається з 10 ігрових занять до 20 хв. кожне (24 вправи всього за весь цикл). Учасників ми розподілили на 4 групи: три групи по 4 особи і одна група складалася з 5 осіб. Тобто всього було проведено 40 занять. Заняття проводилися раз на тиждень (всі чотири групи в один день, проте в різний час). Заняття проводилися у весняно-літній період 2018 року.

Дидактична задача: побічною метою окрім розвитку математичних знань, просторових уявлень і логіки у всіх завданнях є розвиток уваги, оскільки виконання завдань потребує пильності і зосередженості.

Приклад 1 заняття:

Гра № 1 "Що змінилося?".

Мета: закріпити назву геометричних фігур, розвивати пам'ять.

Хід: На дошці шаблони геометричних фігур, діти закривають очі, вихователь змінює фігури місцями і питає: "Що змінилося?".

Гра № 2 "Яка цифра пропущена?".

Мета: закріплювати цифри від 0 до 10; порядковий рахунок.

Хід: на дошці вихователь виставляє картки з цифрами, але не всі:

1 2 4 5 6 8 10

– Які цифри пропущені?

Діти відповідають, а одна дитина біля дошки ставить відсутні цифри.

Гра № 3 "Покажи таку цифру, скільки звуків почувеш."

Мета: тренування в рахунку на слух.

Хід: у дітей цифри від 1 до 10. Вихователь за ширмою вдарає молоточком по барабану або металюном.

Завдання 1. Покажи таку цифру, яка збігається з там, скільки звуків почувеш (3-4 завдання).

Завдання 2. Покажи цифру на один більше або менше (2-3 завдання) [4; 6].

Після проведення серії ігрових занять ми здійснили повторне тестування дітей (використовуючи інший стимульний матеріал за методикою С.Д. Забрамної, а за методикою Р.С. Немова ми змінили завдання (не закреслювати горизонталь-

но і вертикально, а брати у коло і перекреслювати хрестиком обрані фігури). Анкета не потребувала додаткових модифікацій, адже їх заповнювали вихователі на основі своїх спостережень за вихованцями протягом проведення експерименту.

Оскільки ми усвідомлюємо, що для кардинальних змін у розвитку дітей потрібен більший проміжок часу, то ми не робили порівняння результатів до і після за рівнями розвитку. Тобто, ймовірно, що результати в основному знаходяться у межах одного і того ж рівня розвитку, проте ми хочемо встановити тенденцію до зростання і покращення цього показника. Ця тенденція може свідчити про ефективність застосованих ігор логіко-математичного напрямку. Для перевірки наявності змін і встановлення різниці між результатами ми використаємо статистичний аналіз.

Відмінності спостерігаються за шкалами оцінки загальної уваги, стійкості, розвитку уваги за С.Д. Забрамною і розвитку уваги за Р.С. Немовим. Враховуючи, що значимість за цими шкалами нижче 0,05, це говорить нам про те, що відмінності між вибірками статистично значущі. Аналіз результатів підтверджує, що відсутні від'ємні ранги, а це говорить про зсув у бік збільшення результатів після ігрових занять.

Отже, ми можемо зробити висновок, що наведена серія логіко-математичних ігор і вправ сприяє розвитку уваги у дошкільнят. Проте, оскільки ми бачимо, що в дошкільного віку є певні труднощі із розвитком уваги і повністю ця проблема не

вирішується тільки участю в експерименті, тому нами були прийняте рішення також залучити батьків і надати їм рекомендації щодо індивідуальних занять із дітьми з приводу розвитку уваги. У зв'язку з цим, в процесі індивідуальної роботи батькам необхідно вирішувати наступні завдання:

1. Виробити мотивацію і інтерес до ігрових занять і до завдань, які мають пізнавальний характер.
2. Навчити дітей долати труднощі і знаходити вихід в складній ситуації.
3. Формувати у дітей навички самоконтролю і самостійного виправлення помилок.
4. Розвивати стійкість уваги, прагнення довести роботу до кінця.

На індивідуальних заняттях батькам пропонується грати із своєю дитиною у розвивальні ігри, що буде підкріплювати результати навчальної діяльності в садочку і формувати не тільки увагу дошкільника, а і міцний емоційний зв'язок із батьками, що є запорукою здорового і гармонійного розвитку.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Отже, в нашому дослідженні нам вдалося виявити і сформувані динаміку розвитку уваги дітей за допомогою логіко-математичних ігор. Помітні зміни у кращий бік були спостережені вже через 3 тижні регулярних ігрових занять з дітьми. Перспективним напрямом досліджень є розробка нового дидактичного і інтерактивного інструментарію для розвитку уваги у дітей задля розширення можливостей виховного і навчального процесу як вихователем, так і психологом.

Список літератури:

1. Павлюк А.Р. Рухова активність як фактор розвитку дітей старшого дошкільного віку з синдромом дефіциту уваги / А.Р. Павлюк, Т.С. Мицкан // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. – Вип. 8 (78 К) 16. – С. 79-82.
2. Антонюк В.З. Практичні аспекти формування фізичної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі // The Unity of Science: International Scientific Periodical Journal. – 2015. – Т. 1. – № 2-1. – С. 13-16.
3. Беленька Г.В. та ін. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ. – 2015.
4. Косенко О.В. Гра дитини дошкільного віку як психолого-педагогічний метод розвитку комунікативних навичок // MATERIAL Y VI MIĘDZYKONFERENCJI NAUKOWO-PRAKTYCZNEJ «OSOOWOŚĆ, SPOŁECZENSTWO, POLITYKA». – 2017. – С. 126.
5. Богуш А. та ін. Завдання дошкільної освіти з розвитку особистості // Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти: збірник тез доповідей. – 2017. – С. 83.
6. Кубата Н.П., Айзенбарт М.М. Гра як засіб формування соціальної компетенції у дітей старшого дошкільного віку // Young. – 2018. – Т. 57. – № 5.
7. Корректуная проба (Тест Бурдона) / Альманах психологических тестов. М., 1995. – С. 107-111.

Ненашева А.Ю., Машовец М.А.

Педагогический институт,
Киевский университет имени Бориса Гринченко

РАЗВИТИЕ ВНИМАНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ЛОГИКО-МАТЕМАТИЧЕСКИХ ИГРАХ

Аннотация

В данной статье раскрыты вопросы актуальности развития внимания у детей дошкольного возраста игровыми методами. Проанализированы основные взгляды, описывающие проблематику развития внимания в дошкольном возрасте. Логико-математические игры рассмотрены в данной статье как основной метод, позволяющий не только развить мышление ребенка, а и повысить его способность к концентрации, устойчивости, удержанию в зоне внимания учебных задач. В статье предложены примеры игр и проверена их эффективность в использовании у дошкольников. Приведены инструменты психодиагностики внимания в дошкольном возрасте.

Ключевые слова: внимание, дошкольный возраст, логико-математические игры, интерактивные технологии, психодиагностика внимания.

Nenasheva A.Yu., Mashovets M.A.

Pedagogical Institute, Borys Grinchenko Kyiv University

THE DEVELOPMENT OF THE ATTENTION OF PRESCHOOL CHILDREN USING LOGICAL-MATHEMATICAL GAMES

Summary

This article reveals the relevance of the development of attention in preschool children using playing methods. We analyzed the main views which describe the problems of development of attention in preschool age. Logic and mathematical games are considered in this article as the main method that allows not only to develop the child's thinking, but also to increase his ability to concentrate, sustain, and keep training tasks in the zone of attention. In the article we offer examples of the games whose effectiveness of usage among preschoolers is tested. The tools of attention of psychodiagnostics at preschool age are given.

Keywords: attention, preschool age, logic and mathematical games, interactive technologies, psychodiagnostics of attention.